

14.9.2022

EOAK/6074/2021

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Katja Harakka

VAPAAKUUKAUSIEN MYÖNTÄMINEN

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Ulosottolaitoksen menettelyä vapaakuukausien myöntämiseen liittyvässä asiassa.

Kantelijalle oli myönnetty tulo- ja eläerajausmittauksessa vapaakuukaudet vuoden 2021 kesä- ja heinäkuulle. Tästä huolimatta kantelijan toistuvaistulosta oli tehty kesäkuussa 2021 ulosmittaus. Siten hän ei ollut saanut kahta vapaakuukautta. Myös aikaisempina vuosina kantelija ei ollut saanut kahta vapaakuukautta. Lisäksi kantelun mukaan asian johdosta tehty yhteydenotto ulosottoviranomaisiin ei ollut johtanut mihinkään ja lisäksi ulosottoviranomaisten käytös oli ollut ylimalkaista.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin johtavan kihlakunnanvouti A:n lausunto sekä kihlakunnanvouti B:n ja ulosottoylitarkastaja C:n selvitykset (ohessa). Valtakunnanvoudin kanslia ilmoitti, ettei anna omaa lausuntoaan, ja viittasi edellä mainittuun asiakirjaselvitykseen.

Käytettävissäni on ollut myös Ulosottolaitoksen tietojärjestelmästäan toimittama tieto kantelijalle myönnettyistä vapaakuukausista vuosina 2019 ja 2020 sekä siitä, suoritettiinko myönnettyinä vapaakuukausina ulosmittaus.

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Annetuista selvityksistä ilmenee, että päätökset viran puolesta myönnettävistä vapaakuukausista tehdään ulosoton tietojärjestelmän tuottaman vapaakuukausityöpinon perusteella.

Vapaakuukausiehdotukset tulevat ulosoton tietojärjestelmässä ulosottomiehen työpinon sinä viikonloppuna, jolloin kuukauden 17.–23. päivä on perjantai, paitsi joulukuussa. Järjestelmä ehdottaa vapaakuukausia ja ulosottoviranomainen tekee päätöksen erikseen jokaisen velallisen kohdalla. Työpino ajetaan kerran kuukaudessa ja päivitetään jokaisen vastaavan ulosottoylitarkastajan päätteelle. Käsittely on velalliskohtaista.

Mikäli vapaakuukaudeksi myönnetään vapaakuukausiehdotusta lähinnä seuraava kuukausi, maksukiellon keskeytys ei näytä aina ehtivän tulon maksajalle ajoissa, jos maksaja tilittää seuraavan kuukauden ulosottopidätyksen edellisen kuukauden lopussa. Maksujen kohdentaminen veloille tapahtuu pääsääntöisesti automaattista kohdistusjärjestystä käyttäen, jolloin tulon virheellinen pidätys vapaakuukaudesta huolimatta voi jäädä ulosottomieheltä huomaamatta. Yleensä asiakas on tällaisen virheen johdosta yhteydessä ulosottomieheen, ja asia saadaan heti korjattua.

Selvitysten mukaan tulo-rajauksmittauksen piiriin kuulunut kantelija oli ollut oikeutettu kahteen vuosittaiseen vapaakuukauteen vuosina 2019–2021.

Kantelijalle oli myönnetty 5.6.2019 päätöksellä vapaakuukausiksi kesä- ja heinäkuu 2019. Tulon maksaja oli kuitenkin jo ehtinyt 31.5.2019 tilittää maksamastaan tulosta tehdyn ulosottopidätyksen ja maksu oli 5.6.2019 kohdennettu ulosottoasialle. Siten myönnetty kesäkuun vapaakuukausi ei ollut toteutunut. Virhe oli havaittu ja siksi oli tehty uusi vapaakuukausipäätös, jossa vapaakuukaudet olivat heinä- ja elokuu.

Vuoden 2020 osalta kantelijalle oli 26.5.2020 tehdyllä päätöksellä myönnetty vapaakuukaudet kesä- ja heinäkuulle. Samana päivänä ulosoton tietojärjestelmästä oli lähetetty ilmoitus maksukeskeytyksestä tulon maksajalle. Ilmoitus ei kuitenkaan ehtinyt maksajalle ennen kesäkuun 2020 tulon ulosottopidätyksen maksamista ja maksaja oli siten tilittänyt kesäkuun tulosta tehdyn pidätyksen ulosottoon 29.5.2020. Ulosmitattujen varojen jako velkojille oli tapahtunut automaattista kohdennusjärjestystä käyttäen, eikä ulosottomies ollut havainnut kesäkuun vapaakuukauden siten jääneen toteutumatta. Siten kantelija oli saanut vuonna 2020 vain yhden vapaakuukauden.

Vuonna 2021 kantelijalle oli myönnetty 27.5.2021 annetulla päätöksellä vapaakuukaudet kesä- ja heinäkuuksi. Ilmoitus maksukiellon keskeyttämisestä oli 28.5.2021 lähtenyt tulon maksajalle sähköisesti ulosoton tietojärjestelmästä. Siten jälleen ilmoitus ei ollut ehtinyt maksajalle ennen kesäkuun 2021 tulon ulosottopidätyksen maksamista. Kesäkuun tulon ulosottopidätys oli maksettu ulosottoon 29.5.2021. Maksu oli 3.6.2021 kohdennettu automaattista kohdennusjärjestystä käyttäen eikä ulosottomies ollut havainnut, ettei kesäkuuksi 2021 myönnetty vapaakuukausi siten ollut toteutunut. Siten kantelija ei ollut vuonna 2021 saanut kuin yhden vapaakuukauden (heinäkuu 2021). Elokuun 2021 ulosottopidätys oli maksettu 2.8.2021. Koska maksu oli tullut elokuussa, pelkästään maksuja tarkastelemalla voi tulla virheelliseen johtopäätökseen siitä, että vapaakuukausia olisi ollut kaksi (ulosottoon ei tullut maksuja kesä- ja heinäkuussa).

3.2 Selvitykset

Ulosottoylitarkastaja on selvityksessään selostanut vuosien 2019–2021 vapaakuukausipäätöksiin liittyviä tapahtumia, joita on käyty läpi edellä kohdassa 3.1. Hän on todennut, että on ilmeisesti saanut tiedon vapaakuukauden toteutumatta jäämisestä, ja tehnyt sen vuoksi uuden vapaakuukausipäätöksen, jotta kantelija saa laissa edellytetyt vapaakuukaudet. Vuosien 2020–2021 osalta kantelija ei ollut saanut kahta vapaakuukautta. Ulosottoylitarkastajan käsityksen mukaan toteutumattomat vapaakuukaudet ovat olleet elokuu 2020 (61,31 euroa) ja kesäkuu 2021 (108,07 euroa).

Ulosottoylitarkastajalla ei ole ollut muistikuvia kantelijan yhteydenotoista vapaakuukausien suhteen, eikä hän ole mielestään suhtautunut yliolkaisesti kantelijan mahdollisiin yhteydenottoihin ja väitteisiin. Oletettavasti vuonna 2019 kantelija oli ilmoittanut myönnetyn vapaakuukauden toteutumatta jäämisestä, koska ulosottoylitarkastaja oli tehnyt uuden päätöksen, jolla asia oli korjattu. Ulosottoylitarkastaja on selvityksessään tuonut esiin sen mahdollisuuden, että kantelija olisi ollut yhteydessä vapaakuukausien osalta ulosoton päivystykseen puhelimitse. Tällöin hänen mukaansa on selvää, että kantelijalle olisi vastattu vuosien 2020–2021 vapaakuukausien osalta, että ne ovat toteutuneet, koska kertymiä ei ollut merkitty kesä- ja heinäkuun osalle.

Kihlakunnanvouti on todennut, että vuoden 2019 osalta kantelijalle myönnetty kesäkuun vapaakuukausi ei ollut toteutunut. Tieto vapaakuukaudesta ei ollut ehtinyt ajoissa tulon maksajalle. Siten kantelijalle oli annettu uusi päätös vapaakuukausista heinä- ja elokuulle ja hänelle oli itse asiassa myönnetty kolme vapaakuukautta. Voudin mielestä oikeampi tapa olisi ollut myöntää jo alun perin vapaakuukausiksi heinä- ja elokuu 2019, jolloin maksukiellon keskeytykset olisivat ehtineet ajoissa tulon maksajalle tai sitten palauttaa kesäkuun 2019 ulosottopidätyksen määrä kantelijalle vapaakuukausipäätöstä tehtäessä. Kantelija oli joka tapauksessa saanut kaksi vapaakuukautta vuonna 2019, eikä hän ollut kärsinyt euromääräistä vahinkoa ulosottomiehen menettelystä.

Vuoden 2020 osalta ulosottomenettelyssä oli tapahtunut virhe. Kantelija oli saanut vuonna 2020 vain yhden vapaakuukauden, koska tieto vapaakuukaudesta ei ollut välittynyt tulon maksajalle riittävän ajoissa.

Myös vuonna 2021 ulosottomenettelyssä oli tapahtunut virhe, koska kantelija ei ollut saanut tuona vuonna hyväkseen toista hänelle lain mukaan kuuluvaa vapaakuukautta.

Kantelijan asiassa virheet olivat johtuneet siitä, että tulon maksajalle lähteneet ilmoitukset ulosmittauksen keskeyttämisestä eivät olleet kolmena peräkkäisenä vuotena ehtineet perille ennen kesäkuun ulosottopidätyksen maksamista. Tämä oli johtanut siihen, etteivät viran puolesta myönnettävät vapaakuukaudet olleet toteutuneet vapaakuukausipäätösten mukaisesti.

Kihlakunnanvoudin mukaan ulosottoylitarkastaja oli kiistänyt suhtautuneensa yliolkaisesti kantelijan väitteisiin eikä tällä ollut ollut muistikuvia siitä, että kantelija olisi reklamoinut puuttuvista vapaakuukausista. Vouti on katsonut tältä osin jääneen selvittämättä, että ulosottoylitarkastaja olisi menetellyt epäasianmukaisesti ja jättänyt hänen tietoonsa saatetun virheen selvittämättä ja korjaamatta.

Kantelijan asiassa virheet vuosien 2020 ja 2021 vapaakuukausissa on havaittu vasta kantelun käsittelyn yhteydessä. Johtava kihlakunnanvouti on 22.11.2021 antanut päätöksen, jonka mukaan kantelijalle on viraston määrärahoista maksettu vahingonkorvausta kesäkuun 2020 ja 2021 ulosottopidätyksiä vastaavat määrät.

Lopuksi vouti on ilmoittanut käsittelevänsä osastonsa ulosottoylitarkastajien kanssa sitä, miten vapaakuukaudet voidaan myöntää ja aikatauluttaa niin, että vastaavat virheet ovat tulevaisuudessa vältettävissä.

Johtava kihlakunnanvouti on todennut, että ulosotossa on tapahtunut virhe vapaakuukausien myöntämisessä. Hän on edelleen ilmoittanut, että 22.11.2021 annetulla päätöksellä on maksettu ulosottolaitoksen määrärahoista kantelijalle vahingonkorvausta yhteensä 169,38 euroa. Määrä vastaa sitä, mitä kantelijalta on jäänyt saamatta vapaakuukausien myöntämisessä tapahtuneen virheen vuoksi. Edelleen hän on todennut, että hänen yksikkönsä ulosottoylitarkastajien kanssa tullaan käsittelemään sitä, miten vapaakuukauden voidaan myöntää ja aikatauluttaa siten, että vastaava virheet voidaan välttää.

3.3 Oikeusohjeita

Ulosottokaaren 4 luvun 49 §:n mukaan edellä 45–47 §:ssä tarkoitettusta tulopohjasta jätetään ulosmittaamatta muun muassa velallisen suojaosuus ja sen lisäksi kolmasosa suojaosuuden ylittävästä palkan osasta (tulorajaulosmittaus).

Edelleen saman luvun 53 §:n mukaan velalliselle on annettava tulorajaulosmittauksessa vuosittain kaksi vapaakuukautta. Muilla perusteilla vapaakuukausia annetaan velallisen pyynnöstä enintään yhteensä kolme vuosittain. Hakijan suostumuksella vapaakuukausia voidaan hakemuksen raukeamatta antaa enintään kuusi vuosittain.

3.4 Oikeudellinen arviointi

Asiassa on selvitetty, että kantelija ei ole saanut hänelle lain mukaan kuuluvia kahta vapaakuukautta vuosina 2020 ja 2021. Siten katson, että sanottujen vuosien osalta ulosottoviranomaiset ovat menettelleet vapaakuukausien antamisessa ulosottokaaren 4 luvun 53 §:n vastaisesti. Vuoden 2019 osalta vastaava virhe on korjattu heti, joten siltä osin totean ulosottoviranomaisten toimineen asianmukaisesti.

Kanteluasian selvittämisen yhteydessä on ilmennyt se syy, miksi virhe on tapahtunut. Selvityksistä ilmenee myös, että ulosottoviranomaiset ovat ryhtyneet toimenpiteisiin vastaavien virheiden välttämiseksi. Kantelijalle on myös oma-aloitteisesti suoritettu vahingonkorvausta saamatta jääneiden vapaakuukausien osalta. Tältä osin totean, että ulosottoviranomaiset ovat menettelleet aktiivisesti ja asianmukaisesti sekä hyvittäneet kantelijalle virheestään aiheutuneen vahingon.

3.5 Muut kantelussa esitetyt asiat

Kantelussa on myös katsottu ulosottoviraston edustajan vastanneen kantelijan vapaakuukausia koskevaan tiedusteluun ylimalkaisesti. Tältä osin asian selvittelyn yhteydessä ei ole saatu riittävää selvitystä kantelijan esittämän tueksi. Pidän mahdollisena ulosottoylitarkastajan selvityksessään esittämää tapahtumainkulkua siitä, miksi kantelijalle oli ilmeisesti annettu väärää tietoa myönnettyistä vapaakuukausista vuosilta 2020–2021. Kuitenkin enemmän selvityksen puuttuessa totean, ettei kantelu tältä osin johda enempään.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen ulosottoviranomaisten menettelyn lainvastaisuudesta heidän tietoonsa.

Toimitan päätökseni myös valtakunnanvoudin kanslian tiedoksi.